

Věc: posudek vedoucího bakalářské práce Aleny Lukášové s názvem *Přítelkyně a genialita románu*

Autor posudku: doc. Mgr. Jakub Češka, Ph.D.

Bakalářská práce Aleny Lukášové převyšuje standardy daného žánru. Nadto při výběru tématu a ústřední teze pracovala zcela samostatně. Autorka soustřednými kruhy sestupuje k ambivalentní otázce touhy či prostřednictví nebo nakonec mimetické touhy na příkladu románu *Geniální přítelkyně*. Přitom v pozadí zůstává otázka, zdali se jedná – v intencí Girardovy Lži romantismu a pravdy románu – o romanci, či o román. I na to autorka v závěru práce odpovídá. Práce má promyšlenou kompozici, zřetelně je rozdělena na rozsáhlou úvodní teoretickou část, nejprve k otázce postavy a její roli v rámci naratologie, posléze i k zakotvení díla v teorii fikčních světů. Dále také o vřazení románu *Geniální přítelkyně* do určitého kulturního okruhu. V neposlední řadě autorka podniká rozsáhlejší exkurs k centrálnímu pojmu napodobivé touhy, který jí umožní přemostit protikladné interpretace zkoumaného románu, důsledně vzato jí umožňuje najít klíč takřkajíc k oběma zdánlivě odlišným vchodům (lásce, ale i nenávisti, revnivosti, ale i přitažlivosti atp.). Prostudované penzum literatury je výborné, autorka se vydává po dílčích stopách studií další literatury. U již zmíněného René Girarda je to patrně nejvýrazněji přítomné. Autorka je ve svém teoretickém přehledu, ale i v kontextuálním ohledávání (ať již skutečného autora, tak i specifického žánru, kritiky, ale i kontextu feministického hnutí) soustředěná a výrazově úsporná (což je rozhodně kladem práce). Proto je také takto pojatá práce myšlenkově bohatá a informačně vydatná. Z práce je patrné, že jejím těžištěm je Girardova trojúhelníková touha, která umožňuje vyjasnit dynamiku vztahu přítelkyň a také jeho proměn. Exkurs, který se týká pojetí románové postavy v rámci formální a strukturální školy má poté jaksí okrajovou důležitost. Každopádně je cenné, že autorka chtěla zmapovat teoretické konceptualizace literární postavy, aby v průběhu četby zjistila, že jí strukturální poetika nenabídne hledané teoretické východisko. Práce je i tak kompaktní, je zřejmé, proč v ní dílčí pasáže jsou, část věnovaná interpretaci románu je přesvědčivá, argumentačně úplná. Autorka v ní spolehlivě dokládá, že nejen v kriticky reflektovaných teoriích, nýbrž také v interpretaci literárního díla je takřkajíc doma. K takto promyšlené, uspořádané a formulačně vytříbeně napsané práci nelze mnoho dodávat. Přesto bych si dovolil vyslovit několik poznámek, které již vybočují z rámce hodnocení bakalářské práce, kterou hodnotím rozhodně jako výbornou.

První se týká Girardovy teze. Autor jednoduchým modelem nabízí řešení velmi rozmanitých a nesourodých fenoménů: žárlivosti, revnivosti, zatajované touhy, nenávisti, nudy, atp. Nakolik však přesvědčivost a sugestivnost tohoto modelu odvádí pozornost od toho, co je vždy víceznačné, a co nemá jednoduché řešení či nač nemůžeme najít snadnou odpověď? Chápu totiž, že užít Girardova modelu se nabízí, je ovšem otázkou, zda je nutné s jeho explikační silou přebírat i hodnotovou osnovou (romantické je vylhané, románové pravdivé). Není nakonec v této dichotomii skryta pouze další z romantických iluzí o nespontánní touze, stačí totiž prohlédnout napodobivost vlastní touhy, aby její faleš vyvanula? Není totiž intersubjektivita bytostně lidskou kategorií a zkušeností, bez níž by člověk nebyl plně člověkem? Tedy zda nepotřebujeme vždy někoho druhého, jehož pohledem (ať již skutečným, nebo smyšleným) budeme poměřovat smysl vlastní činnosti? „Pod tímto systémem hodnot, jako by se skrýval právě odkaz k napodobivé touze a chorobné starosti o Druhého, který čtenáři

nový způsob přístupu k současnému světu poskytuje“ (s. 43). Chápu, že jde o parafrázi, je ovšem starost o druhého vždy chorobná?

Další otázka se nabízí na stejném místě, kdy autorka ze vzájemné zprostředkovanosti hrdinek (Eleny a Lily) potvrzuje jeden ze závěrů Carly Lonzi, že tím, že jsou obě hrdinky v rámci vnitřního prostřednictví též subjektem, potvrzují feministickou pozici Ferrantina psaní. To skrývá další dvě otázky, vnitřní prostřednictví Eleny je zřetelně doloženo, jelikož to také umožňuje forma vyprávění. Jedná se o vyprávění Eleny, která čtenáři odhaluje také své motivace, proto v nich můžeme odhalit zprostředkovanost touhy. Můžeme z jedné repliky Lily dovozovat, že i ona je ve vztahu vnitřního prostřednictví ke své přítelkyni a rivalce? Nabízí nám román přesvědčivější důkaz, ideálně v podobě vnitřně fokalizovaného vyprávění?

Další otázka je dle mého soudu závažnější. Specifický model subjektu, který Girard reformuluje na pozadí Hegelova vztahu pána a raba, představuje model revnivosti, agoničnosti, soutěživosti. Můžeme tento model označit stejně za mužský jako i za ženský? Vnitřní prostřednictví je navíc šířavá touha, která pouze obtížně bude představovat emancipační gesto. V jistém ohledu je totiž aktér sice subjektem, ale v řadě dalších svých aktivit je vazalem svého prostředníka.

Poslední otázka, o které jsme s kolegyní na jedné z posledních konzultací před odevzdáním bakalářské práce mluvili, se týká zařazení *Geniální přítelkyně* mezi romány. To je v Girardových intencích zároveň stvrzením vysoké literatury, která si zasluhuje bedlivou pozornost (romance nikoli). Diskuze o románu *Geniální přítelkyně* se však týkaly též otázky, zdali nejde o červenou knihovnu. Necílí tedy v románu užitý koncept nespontánní touhy k tomu, aby se z romance stala vážná literatura (vysoký žánr)?

Jak již jsem uvedl, bakalářskou práci hodnotím jako výbornou.

V Praze 8. 9. 2023

doc. Mgr. Jakub Češka, Ph.D.